

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДРОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Розглянуто теоретичні аспекти виробничого потенціалу аграрних підприємств.
Уточнено основні складові елементи аграрного виробничого потенціалу та визначено їх роль
у процесі виробництва на підприємстві.*

**Ключові слова: виробничий потенціал, аграрне виробництво, економічна
ефективність**

Постановка проблеми. Вдосконалення економічного механізму господарювання агропромислового комплексу пов'язане з розробкою науково обґрунтованої стратегії розвитку виробничого потенціалу сільськогосподарського виробництва. Незважаючи на значну кількість досліджень проблем виробничого потенціалу сільського господарства в останні два десятиліття, поки що немає повної єдності в його розумінні. Глибокі структурні зміни в аграрному секторі економіки не знайшли відображення у відродженні виробничого потенціалу, він досі залишається у критичному стані, має суттєві проблеми із забезпеченням розширеного відтворення основних елементів виробничого потенціалу, що в свою чергу створює значні труднощі для забезпечення подальшого сталого розвитку сільського господарства.

У економічному середовищі категорія «виробничий потенціал підприємства» має особливу актуальність як одна із основних характеристик стабільності підприємства і, головне, можливостей його подальшого розвитку.

Досягнення виробничим потенціалом критичної точки у функціонуванні зумовлює розробку напрямів покращення його стану на деяких етапах відродження. Ще в 1999 році В. Юрчишиним та М. Сахацьким було підкреслено що: «...особливого значення набувають питання відродження організаційно-економічного механізму господарювання, у цьому контексті першочергового значення набувають питання розробки і реалізації значної кількості завдань, а саме: ...збагачення виробничого потенціалу галузі, який в умовах кризи дуже відставав від його рівня, можливого за умов нормального розвитку [1, с71].

Аналіз останніх досліджень і публікацій відомих українських вчених. Вивчення сутності поняття відродження аграрного сектору знайшли широке відображення у працях В. Андрійчука, П. Гайдучького, М. Лобаса, П. Саблука, М. Сахацького, В. Юрчишина та інших вчених. Дослідженням виробничого потенціалу присвячені наукові праці О. Амоши, О. Бреславцева, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Гончарова, Г. Губерної, Б. Данилишина, В. Дорофійенка, С. Лукіна, О. Осауленка, І. Осипенка, О. Тищенко, В. Пілюшенка, С. Поважного, М. Чумаченка та інших вчених. Однак, окремі важливі аспекти ефективності та відродження виробничого потенціалу розглянуті не були

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в розкритті сутності поняття виробничого потенціалу та розробці основних напрямків відродження аграрного виробничого потенціалу, що в умовах становлення ринкових відносин набуває пріоритетного значення.

Результати досліджень. З того часу, як Україну спіткала аграрна криза, все частіше використовується термін «відродження»: а саме відродження того чи іншого процесу виробництва сільськогосподарського підприємства.

У науковій літературі термін «відродження» означає розквіт, піднесення того, що було у стані занепаду або на низькому рівні розвитку [2, с 89]. Завдяки своїй багатогранності зазначена категорія надає можливість розглянути процеси і явища у різних аспектах, повніше

зрозуміти їх суть та призначення. В економічному розумінні відродження – це категорія, у якій визначальною є нова якість. Те, що було створене після занепаду та розрухи, не може відновитися на старій основі без виведення його на більш вищий рівень. Професори В. Юрчишин та М. Сахацький вважають, що відродження – це процес, який базується на тому, що вже мало місце, але за своїм змістом, спрямованістю та результатом істотно перевищує досягнуте раніше [1, с 68].

Сутність та специфіка сучасного відродження аграрного виробництва знайшли відображення в працях професорів П.Гайдуцького та М.Лобаса. Вони зазначають, що лише за умови використання світових сучасних науково-технологічних досягнень у поєднанні з новітньою організаційно-технологічною політикою можливе відродження аграрного виробництва. Автори наголошують на тому, що цей процес необхідно здійснювати у відповідності до умов ринкової адаптації, враховуючи особливості соціально-економічних відносин в Україні [3].

Відродження – це відновлення процесу виробництва, який був зупинений або призупинений. Відродження необхідне для ефективного функціонування сільського господарства. На підприємстві здійснюються безліч процесів виробництва, які взаємодіють один з одним. При зупиненні одного із процесів здійснення іншого неможливе. Основні складові відродження виробничого потенціалу аграрних підприємств розроблені на основі власних досліджень та представлені на рис 1.

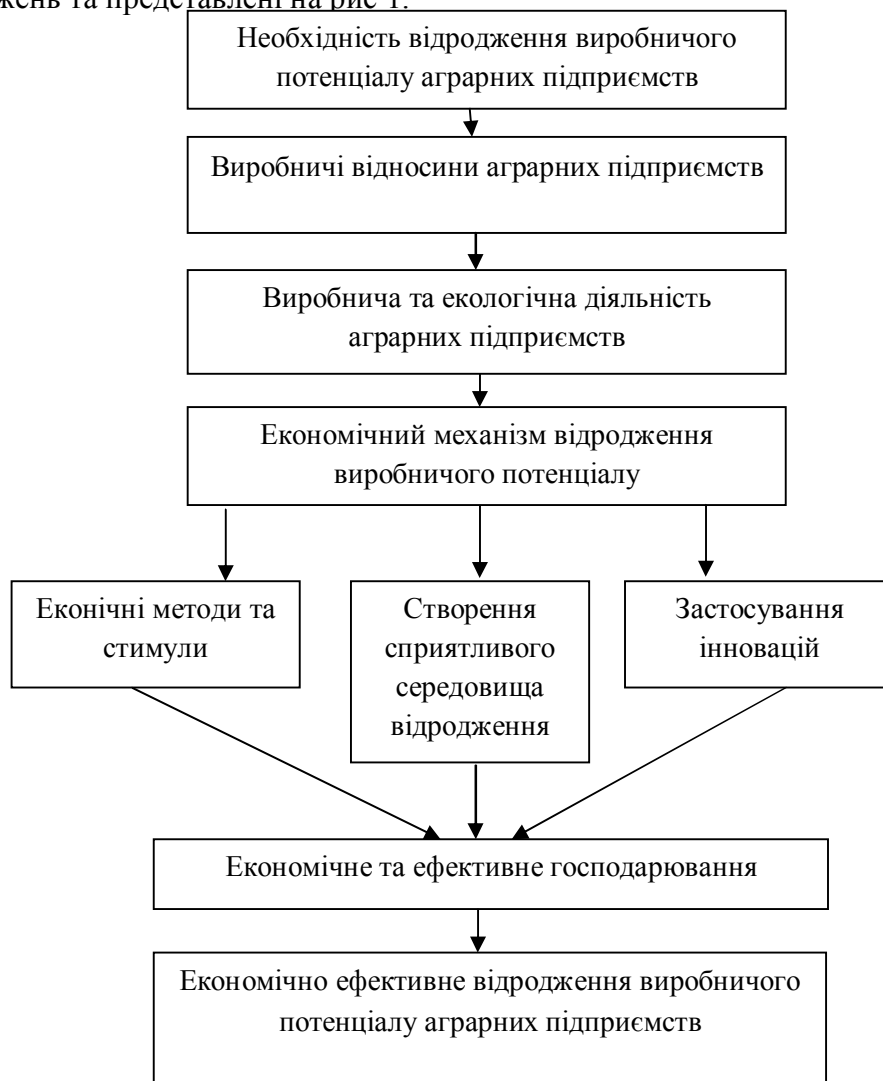

Рис.1 Складові механізму відродження виробничого потенціалу аграрних підприємств.

Відродження виробничого потенціалу аграрних підприємств – вигідне капіталовкладення, та без стимулюючих економічних механізмів, що забезпечує раціональний підхід до виробництва, користь від такої діяльності обертається для підприємства збитками.

Створюючи сприятливий клімат для виробництва та застосовуючи інноваційні технології на аграрних підприємствах ми прискорюємо процес відродження виробничого потенціалу. Та хоч відродження і потребує тривалості, все ж за словами М.Сахацького: «...Іншого варіанту окрім відродження для нашої держави та негайного виведення її з глибокої аграрної кризи не існує.» [15,63]

Серед проблем, які можуть виникнути у процесі відродження виробничого потенціалу виділяють наступні:

- забезпечення збалансованого розвитку засобів виробництва і трудових ресурсів, їхньої взаємної якісної та кількісної тотожності;
- формування і підтримання мотивації до освоєння прогресивніших засобів виробництва;
- заміна ручної, малокваліфікованої праці на технічно і технологічно оснащену, що дає змогу значно зменшити питомі витрати всіх ресурсів;
- виявлення і освоєння нових, прогресивних форм включення працівників у виробничий процес;
- створення і утримання на належному рівні організаційно-економічного механізму управління процесом поєднання і використання чинників виробництва, за якого досягався б найбільший результат за найменших витрат. Вирішення зазначених проблем дозволить не лише оптимальним чином поєднувати чинники виробництва, а й забезпечувати відповідний рівень управління ресурсовикористанням.

Виробничому потенціалу присвячено багато праць та єдиного, чіткого визначення виробничого потенціалу як економічної категорії так і не сформульовано. Це пояснюється тим, що саме поняття потенціалу вчені розуміють по різному. Перш ніж перейти до визначення «виробничого потенціалу» розглянемо «потенціал» в цілому. Визначення поняття потенціалу має не тільки важливе наукове, а й практичне значення, оскільки уявлення про його зміст визначає підхід до його оцінки, вимірювання й управління.

Потенціал походить від латинського слова "potencia", що в перекладі означає приховану можливість, здатність, силу, яке може виявитись за відомих умов [13]. О.С. Федонін розуміє потенціал підприємства як інтегральне відображення поточних і майбутніх можливостей економічної системи щодо трансформування вхідних ресурсів за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні інтереси [4, с 312]. Відрізняється думка О. І. Абалкіна, який її висловив в такому трактуванні: «Потенціал – це узагальнена характеристика ресурсів, прив'язана до місця і часу» [5, с 4].

О. І.Олексюк потенціал розуміє як можливу сукупність активних і пасивних, явних і прихованих альтернатив (можливостей) якісного розвитку соціально-економічної системи підприємства у певному середовищі господарювання (ситуаційно-ринкова складова) з урахуванням ресурсних, структурно функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень [6 с. 13].

Розглянувши визначення потенціалу, сформоване різними вченими, можемо перейти до виробничого потенціалу.

В.Андрійчук стверджує, що «виробничий потенціал – сукупність органічно взаємопов'язаних ресурсів сільськогосподарського виробництва, що дозволяють досягти при заданих умовах об'єктивно-обумовленого рівня господарських результатів» [7, с 43].

На думку Д.Чернікова під виробничим потенціалом слід розуміти «сукупність ресурсів без врахування їх реальних можливостей, які складаються у процесі виробництва. Тоді у виробничий потенціал необхідно включати природні ресурси, сировину, засоби праці і трудові ресурси» [8, с 92].

На думку Л.Д. Павловської виробничий аграрний потенціал це -«сукупність виробничих ресурсів, що знаходиться у розпорядженні підприємства. До них відносяться земля, трудові ресурси та виробничі фонди» [9, с. 120].

Західні вчені-економісти, а саме: К. Макконнелл та С.Брю дають визначення виробничого потенціалу як реальний обсяг продукції (валовий національний продукт), який економіка здатна виробити за повного використання наявних ресурсів» [10].

Визначення виробничого потенціалу, починаючи з 80-х років минулого століття до сьогодні, пройшло цілий шлях та неодмінно еволюціонувало. Спочатку дослідники вважали що:

- об'єктом формування та реалізації виробничого потенціалу є мікрорівнева господарська ланка, а саме – підприємство;
- виробничий потенціал тотожний з його ресурсним забезпеченням, а виробництво потрібно відображати через сукупність ресурсів, об'єднаних в один інтегральний показник, а це суперечить самій категорії «потенціал».

Пізніше дослідники та вчені – економісти виробничий потенціал ототожнювали з виробничою потужністю чи розглядали виробничий потенціал як синергічну виробничу здатність наявних виробничих ресурсів.

Сучасні науковці вважають, що виробничий потенціал є складовим елементом економічного потенціалу. Тобто, якщо економічний потенціал формується за рахунок виробничої та невиробничої сфер, то виробничий потенціал лише за рахунок матеріальної. До елементів виробничого потенціалу можна віднести всі види ресурсів, які приймають участь у процесі виробництва повною мірою або частково. Схематично всі елементи виробничого потенціалу аграрних підприємств наведені на рис.2.

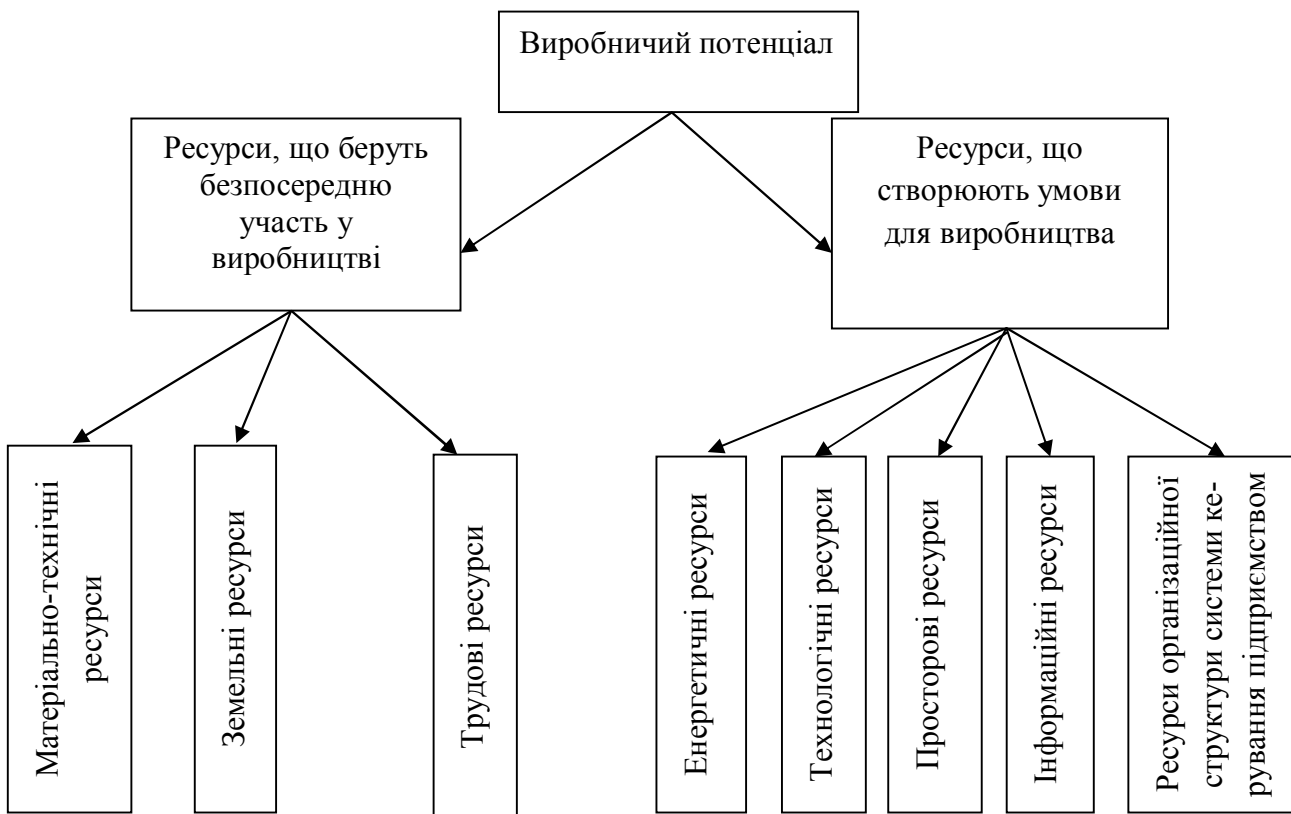

Рис.2. Модель виробничого потенціалу аграрного підприємства

Всі елементи виробничого потенціалу функціонують одночасно і у сукупності, в результаті взаємодії яких досягається ефект цілісності, тобто виникають нові властивості,

якими кожен окремий вид ресурсу не володіє. Самим об'єктивним методом для дослідження елементів виробничого потенціалу як складної системи є системний підхід, який використаний у наведеному вище рис.1.

Більшість дослідників виробничого потенціалу як економічної категорії єдині в думці, що за своєю економічною суттю, він відображує потенційні можливості господарюючих суб'єктів щодо виробництва різноманітних матеріальних цінностей [11, 7]. Основним призначенням виробничого потенціалу підприємства є створення нових вартостей, у процесі якого елементи потенціалу повинні адаптуватися до вимог продукції, що виробляється. Це можливо за умови існування і функціонування системи, обумовленої рядом закономірностей: цілісності, інтегративності, комунікативності, ієрархічності, еквівалентності.

Виробничий потенціал є економічно виробленою системою. Економічні системи мають ряд особливостей, які відрізняють їх від технічних та інших систем. Особливості виробничого потенціалу як економічної системи можна зобразити наступним чином.(рис.2)

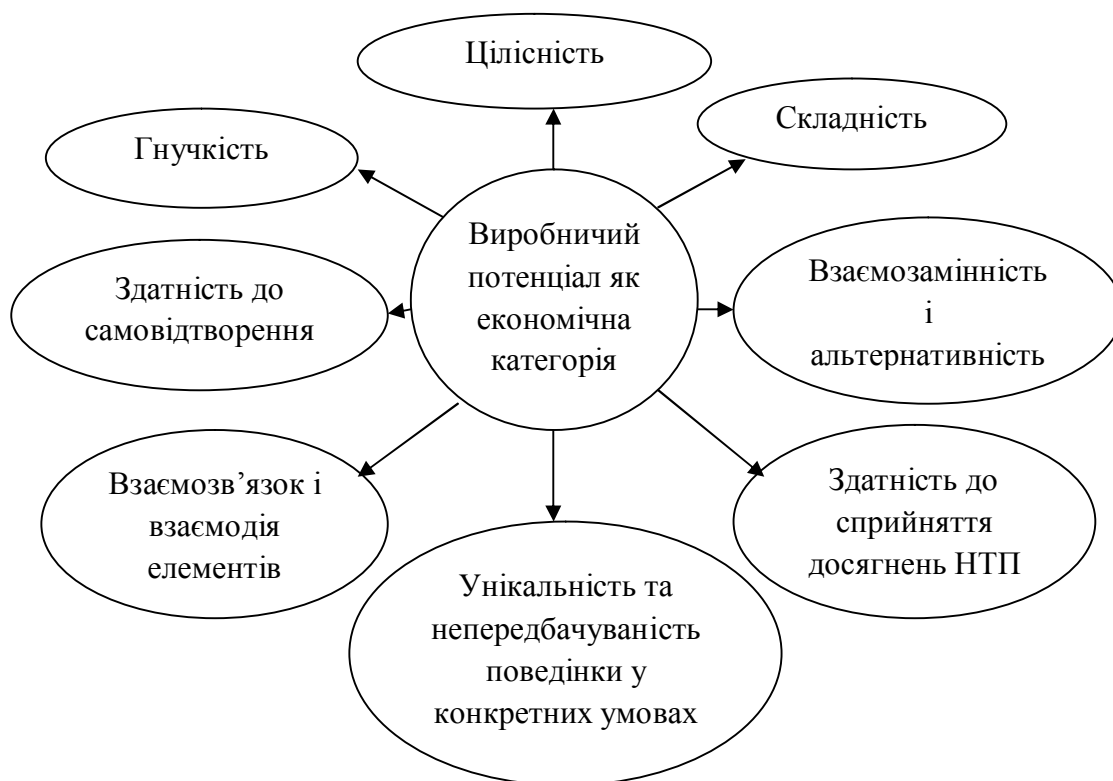

Рис.2. Характеристика особливостей виробничого потенціалу як економічної системи.

Всі вище наведені елементи взаємопов'язані з виробничим потенціалом аграрних підприємств. При використанні кожного з цих елементів створюється позитивний ефект від використання виробничого потенціалу.

Висновки: Отже, відродження виробничого потенціалу – це поступове відтворення та оновлення земельно-ресурсного, трудового потенціалу та матеріально-технічного забезпечення, використовуючи для цього новітні методи ведення агробізнесу, нову техніку та технології, методику землекористування, забезпечуючи при цьому прибуток підприємства. Процес відродження виробничого потенціалу є дуже важливим для кожного господарства. Саме складові виробничого потенціалу приймають безпосередню участь у процесі виробництва на підприємстві і відповідають за його ефективність і рентабельність.

Список використаної літератури:

1. Абалкин Л.И. Диалектика социолестической экономики. – М.: Изд-во «Наука» 1981.– 25 с.

2. Андрийчук В. Обоснование показателей общего эффекта для оценки использования производственного потенциала // Экономические науки.– 1984.–№6 –43-50 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад: гол. ред. В.Т. Бусел – К.; Ірпінь:ВТФ «Перун», 2001.
4. Гайдуцький П.І., Лобас М.Г. Відродження МТС (Організація машинно-технологічних станцій в ринкових умовах). – К., 1997.– 508 с.
5. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. – В 2т.: пер. с англ. 11-го изд. – т.2. – М.: Республика, 1992.
6. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств. Автореферат. Дис. на здобуття наукового ступеня – К.; 2001.–22 с.
7. Павловська Л.Д. економіка підприємства: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – Житомир : ДВНЗ ДАЕУ, 2008.
8. Потенціал підприємства: формування та оцінка / [Добикіна О.К., Рижигов В.С., Касьянюк С.В. та інші]
9. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства // Економіка АПК – 1999 - №6 – С. 63-66
10. Современный словарь иностранных слов. – М.: Рус.яз.,1993. – 740 с.
11. Черников Д. Эффективность использования производственного потенциала и конечные народнохозяйственные результаты // Экономические науки. – 1981. – №10 – 89-97 с.
12. Юрчишин В., Сахацький М. До проблем відродження сільського господарства України // Економіка України. –1999. – №1. –66-71 с.

Бугайчук В.В. Теоретические аспекты возобновления производственного потенциала аграрных предприятий

Рассмотрено теоретические аспекты производственного потенциала аграрных предприятий. Уточнены основные складовые элементы аграрного производственного потенциала и определена их роль в процессе производства на предприятии.

Ключевые слова: производственный потенциал, аграрное производство, экономическая эффективность

Bugaichuk V.V. Theoretical aspects of production potential resumption of the agrarian enterprises

The paper considers the theoretical aspects of the agrarian enterprise production potential. The author specifies the main components of the agrarian production potential and determines their part in the enterprise production process.

Keywords: productive potential, agrarian production, cost-effectiveness